

SERRA D'OR

setembre 1971

nota sobre la mentida

per Joan Fuster

El drama és que, sense saber *quid est veritas*, sí que sabem tanmateix què és mentida. Ho deia, i molt ben dit, Cesare Pavese. Potser la paraula «drama» no li pertany: el cito de memòria, i no en garanteixo la literalitat. Però la idea és aquesta. Jo crec que encara hi podriem afegir un parell de matisacions. D'una banda: que, per cada «veritat», hi ha un marge indefinit, inesgotable, de «mentides». En la pràctica, rarament ens hi fem forts, i ens resignem a no saber exactament *quid est veritas*. Ara: les «mentides» que solen escampar-se per ocultar, dissimular o contradir qualsevol «veritat», acostumen a ser, en general, notòriament fàcils de detectar. D'una manera o altra, acabem per «saber» que són «mentides». I si no ho «sabem», una certa mala olor, de percepció rude i immediata, ens ho fa sospitar. Algú ens vol enganyar: això és la «mentida». No trobo cap definició més raonable del fet semàntico-social que anomenem «mentida». Fins i tot ens poden enganyar amb la «veritat». En tot cas, les oportunitats de la «mentida» són vastes, terriblement plurals... Un altre detall a subratllar és que la «mentida», en el fons, no passa de ser una mera maquinació verbal. Un simple edifici de mots. Precisament la seva connexió amb la «realitat» verificada o verificable és una total o parcial traïdoria, muntada sobre paraules que enuncien alguna verssemblança. Les «mentides» han de ser verssemblants, és clar: demanen que les creguem, i només podem creure-les en la mesura que s'acosten a la nostra noció de la «veritat». Aquesta noció és, bàsicament, precària i confusa, i per això ens enganyen tan sovint: per això vivim immersos en la «mentida». La «veritat»: què és una, qualsevol «veritat»? La més tímida, insignificant «veritat» es presta a mil dubtes, a escrúpols repetits, a reticències. Els últims lectors d'*El Criterio* —en queden molts?— tal vegada s'arrisquin a afirmacions puntuals. La resta de la població civil tendim a desconfiar de tot, i en principi, del mateix concepte de «veritat». Les úniques «veritats» que ens interessin —i a l'hora d'escriure hi posem la més humil de les minúscules de què és capaç la nostra calligrafia— són «veritats» de xifres, d'esdeveniments pròxims o d'eficàcies tècniques. No hi anem més enllà. Les «altres mentides», les sublimes, les magnífiques, les hagiografiades, no «enganyen» ningú. Ens hi deixem enganyar a consciència. Tant se val una filosofia com la contrària, per exemple. La de Plató és una filosofia bellíssima, i la de Spinoza, i la de Kant, i la Heidegger, i etcètera: grans «mentides», arquitectures conceptuals, és a dir, verbals, prodigioses, que no tenen res a veure amb la «veritat». O sí que hi tenen a veure: formen part substancial i substancial de l'«alienació» nostra de cada dia,

tràmit ofuscador i maliciós. Se'ns ofereixen —les filosofies— com una «explicació» de la «realitat», i són un ingredient de la mateixa «realitat». No sé si aconseguixo dir el que vull: Heidegger i Hitler anaven a mitges, i valgui la fórmula la caricaturesca. O Nietzsche. O Jaspers. O... Plató era un aliat dels seus tirans, i Aristòtil també, i tota la colla. La filosofia forma part de la tirania, i la seva «veritat» constitueix la «realitat». La «veritat»? *Quid est veritas?* Però a ningú no se li acut qualificar de «mentida» un sistema filosòfic, per molt distant que sigui de les pròpies conviccions. A tot estirar, en diem «errors». És l'«error» una subespècie de «mentida»? Habitualment, la distinció resulta clara: la «mentida», almenys, comporta un element de mala fe, de mala fe explícita, de voluntat d'«enganyar», que l'«error» no arrossega. Però no hi ha «errors» ingenus. Ho seran, si de cas, subjectivament: la presumpta «ingenuïtat» es limita a accions i a reflexions instintives, que no tenen en compte la coacció moral i material de què surten. Objectivament, un «error» ha de ser una «mentida». Els especialistes en la nova «lògica» —matemàtica o no— podran denunciar-ho amb una solvència que no tinc al meu abast... Ara: les «mentides» petites, quotidianes, les dels diaris i dels discursos, les dels llibres i de la televisió, les dels poemes i dels xistes, salten a la vista. Tenen com a referència una «veritat» confusa i discutible, però «sabem» que són mentides. I, a un altre nivell, encara més modest, de relacions regulars, d'amistat, de negoci, de veïnat, la «mentida» és un nexce corrent, maquina, obvi. Ens passem la vida «enganyant-nos» els uns als altres: amb paraules. Fins ara, que jo sàpiga, la paraula és el tret més específicament «humà» de l'home: si un home pot confiar en un altre, és sobre la seva «paraula». La paraula, doncs, és l'instrument de la «veritat» i de la «mentida». De la «mentida» més que no pas de la «veritat». Una qualsevol expectativa de «veritat» sempre ha d'aguantar-se en la constatació d'un «fet». El «fet» podrà ser tan boirós i equivoc com es vulgui: però, pragmàticament, és un «fet». La «mentida», en canvi, és la paraula jugada com a paraula: una trampa, una fantasia, una ambigüïtat. I les possibilitats són immenses. En el comerç, en la família, en la història, en la política, en tot, la «mentida» és una oportunitat permanent, temptadora... I l'aprofitem: de quina manera! La sort és que ja hi estem avesats, i procurem «desconfiar», tant com sabem. No tant com caldria, però... I, al capdavant, si bé es mira, resulta que les mateixes paraules, les del diccionari asèptiques i anodines, ja ens són inculcades com a «mentides». Les emprem amb la màxima innocència, i són càpsules de confusió i d'insidia...

la cançó de l' enfados

OVIDI D'ESTIU

L'Ovidi Montllor va cantant i va treballant en una fàbrica de barrets, segons em va explicar la darrera vegada que vam canviar impressions. Al mateix temps l'Ovidi fa les cançons més interessants, més intencionades i més poc ateses del país. I és que l'Ovidi, que no va arribar a gaudir de l'època de l'eufòria de la cançó catalana, que no esdevingué massa ortodoxament fòlk i que no ha cantat cuplets, és un dels autors-intèrprets més injustament tractats dintre l'àmbit de la cançó i, sobretot, dintre la seva editora, la qual ha deixat anar les seves gravacions amb comptagotes.

Ara l'Ovidi ha tret un disc. Un nou disc. Un disc senzill, per a seguir la tradició del comptagotes. Les dues cançons que conté, ja les havia escoltades en directe, però en disc, sobretot la cara A, resulta tota una altra cosa.

Sol d'estiu, la cançó a què em refereixo, és una paròdia de la producció musical dita «d'estiu» i que recull les més grans pocasoltades sota l'excusa que a l'estiu la gent vol treure's les preocupacions de sobre i desitja música sense complicació, que l'evadeixi. L'Ovidi, en la composició del tema va fer servir els substantius més adients a aquest tipus de cançó: el sol, el mar, la platja, tu (l'estimada, suposo), etc. També va donar un cert regust de mar a la melodia central per tal de fer la il·lusió ben completa. A partir d'aquests elements habituals, ajudats en el disc per uns arranjaments eficaços i burletes d'en Francesc Pi de la Serra, l'Ovidi Montllor ha sabut fer-los remoure en contra de llur funcionalitat habitual, els ha utilitzats per a palesar un estiu ben diferent de l'estiu del *hit-parade*, un estiu real i obligatòriament a l'abast de tots, l'estiu del qual no parlen les cançons de l'estiu ni les de l'hivern. Evidentment, aquest disc es tracta d'una gravació amb una petita trampa: l'aprofitament d'una circumstància climatològica. Potser sí. I de segur que no constitueix el disc que en aquest moment l'Ovidi pot fer amb el material de què disposa; d'acord. Però és un disc de resultats prou convincents. Un disc dins el claríssim tarannà de l'Ovidi Montllor que ens arriba quan ja en començàvem a desesperar. Un disc que reclama —com els anteriors— una gravació de més embalum per tal de poder valorar amb més serietat i amb més possibilitats el treball de l'autor-intèrpret valencià arribat després de l'eufòria.

Encara que no veig massa clar si amb l'eufòria hagués tingut molt a guanyar l'Ovidi. Perquè no estic massa segur que la gent per a la qual canta l'Ovidi Montllor hagi estat mai massa interessada en la cançó catalana. Perquè no crec que l'Ovidi s'hagi trobat encara de ple amb el seu públic, i molt menys que l'hagi trobat mitjançant les seves gravacions.

És clar que això deu ésser una qüestió marginal, distinta de la que avui hem plantejat. Perquè, malgrat tot, l'Ovidi té, també, un públic al seu costat en els recitals que arreu va efectuant, un públic que demana les seves gravacions a raig, i no amb comptagotes... — ANGEL CASAS.